

УДК 811.111.342.1:792.028(043.3)
DOI <https://doi.org/10.32999/ksu2663-3426/2023-1-6>

ПРОСОДИЧНЕ АРАНЖУВАННЯ АНГЛОМОВНОГО АВТОБІОГРАФІЧНОГО НАРАТИВНОГО ДИСКУРСУ

Олінчук Вікторія Володимирівна,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри англійської мови № 2
Національний університет «Одеська морська академія»
anglophon@gmail.com
orcid.org/0000-0003-1472-2998

Чеснокова Марина Валеріївна,
кандидат філологічних наук,
начальник відділу міжнародних зв'язків, доцент кафедри англійської мови № 2
Національний університет «Одеська морська академія»
fad@onma.edu.ua
orcid.org/0000-0001-9383-5012

Представлена стаття присвячена дослідженню лінгвальних особливостей наративного дискурсу в жанрі спогадів на матеріалі усних розповідей носіїв англійської мови про своє життя. Екстралінгвістична категорія гендер розглядається авторами як соціо-культурний конструкт поза межами біологічної статі мовця. Під наративом в нашій роботі прийнято особливу для людини форму життя, яка складається з вербальної реконструкції подій, що мали місце в минулому. Наратив відіграє помітну роль в осмисленні людиною власної особи; людське Я інтерпретується як оповідна конвенція особливого типу, яка додає цілісність суб'єктивному досвіду і співвідносить його з однією і тією ж особою. Люди – це історії, які вони розповідають. Життя розгортається у часі, тобто, як і наратив, володіє динамічною природою; подібно наративу, життя націлене в майбутнє, після закінчення певного періоду в житті людини, також як і після закінчення розповіді, індивід виявляється здатним оцінити можливі перспективи при наявному минулому. Самоідентифікація людини найкраще висвітлюється в жанрі спогадів.

До експериментального корпусу роботи увійшли тексти усної автобіографії: Camilla Duchess of Lochmar and Bill Cole, тексти спогадів Jane Burton та James O'Neill, аудіозапис "David Niven reads from his autobiography. An Englishman who became an American actor" та запис розповіді про своє життя професора Майкла Криса загальним звучанням 120 хв.

Мета роботи – визначити мовні параметри усної оповіді в жанрі спогадів на лексичному, синтаксичному та просодичному рівні.

В результаті проведених досліджень було виділено основні параметри автобіографії: параметри особистості, які складаються з гендерних характеристик, вікових характеристик, характеристики зовнішності, освіти, соціального, сімейного та емоційного стану персонажа, просторові характеристики, куди увійшли географічні, антропологічні, конститутивні, персоніфіковані та темпоральні – астрономічні, нарративні, значущі події та тривалість події.

Ключові слова: наратив, гендер, автобіографічний дискурс, перцептивний аналіз, просодичні параметри.

PROSODIC ARRANGEMENT OF ENGLISH AUTOBIOGRAPHICAL NARRATIVE DISCOURSE

Olinchuk Viktorija Vladimirovna,
Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of English № 2
National University "Odessa Maritime Academy"
anglophon@gmail.com
orcid.org/000-0003-1472-2998

Chesnokova Maryna Valeriivna,
Candidate of Philological Sciences, PhD,
Head of International Cooperation Department, Associate Professor at the Department of English № 2
National University "Odessa Maritime Academy"
fad@onma.edu.ua
orcid.org/0000-0001-9383-5012

The paper deals with the research of an extralinguistic category of gender on the material of autobiographies as a type of narrative discourse. Gender is analyzed as a social and cultural construct disregard the biological sex. In the present research narrative is interpreted as a specific for a man form of living, consisting of verbal reconstruction of situations which took place in the past. Narrative plays an important role in the comprehension by a man/ woman his/her own personality, because people

are the stories they tell. Narrative has dynamic nature as the life is open in time and a man identifies himself with the brightest reminiscences of his past. Like narrative, the life is exposed to the future allowing an individual to estimate possible prospects concerning the past. Thus, narrative built round the changes in the structure of personality is the subject of our interest.

The experimental material comprises the audio recordings of autobiographies of Camilla, Duchess of Lochmar, Bill Cole, Jane Burton, James O'Neill, David Niven and Professor Michael Chriss of total sounding of 120 min.

The aim of the work is to define the parameters of verbal narration in the genre of reminiscences at lexico-syntactic and intonational level and to distinguish the way women and men identify themselves in an autobiography.

The analysis reveals some principles of the reconstruction of the past represented by speakers in chronological order: 1) characteristic syntactic structure; 2) narrative canvas created by actional verbs in a certain sequence; 3) morphological descriptions (the use of Past Indefinite and Present Historic); 4) specific type of links. The parameters reflected in the autobiographies are the following: description of gender, exterior, age, social status, traits of character, family state, time and place of action, etc. The auditory analysis conducted by the authors, experts in phonology, allows to make the conclusion that differences in manner of self presentation are observed on the phonetic level as well.

Key words: narrative, gender, autobiographical discourse, perceptive analysis, prosodic parameters.

Вступ. Пропонована робота присвячена проблемі вивчення екстралінгвістичної категорії гендер на матеріалі автобіографії як виду усного нарративного дискурсу. Гендер розуміється як система знань, як підхід до аналізу самоідентичності (суб'єктивності) жінки і чоловіка, до аналізу суспільного життя, як спосіб соціального пізнання, який дає розуміння соціально-культурної реальності і історичного процесу її виникнення. Вчені відзначають, що, не будучи власне лінгвістичною категорією, зміст поняття гендер може бути розкритий шляхом аналізу різних структур мови.

Гендер у нашій роботі розглядається як соціальний і культурний конструкт. У лінгвістичній літературі гендер розглядається як комунікативно-прагматична категорія, що одержала статус міждисциплінарного напрямку. Але не достатньо широко з позиції гендера залишаються дослідженими особливості мови, на якій здійснюється усне спілкування, що й зумовило **актуальність** нашої роботи. При тому, що особливості мови, її виразні засоби є достатньо важливими для поняття статі і пов'язаних з нею областей.

Матеріалом роботи послужив усний нарративний дискурс на основі автобіографії. Ми визначаємо нарратив як специфічну для людини форму буття, що полягає у вербальній реконструкції ситуацій, які мали місце у минулому. Як об'єкт дослідження автобіографія була вибрана не випадково. В усі часи автобіографія користувалася популярністю, але кінець ХХ і початок ХХІ століття ознаменувалися величезним інтересом до неї в усьому світі, зростаючим числом людей як пишучих, так і читаючих життєписи. Про інтерес до автобіографії свідчать списки бестселерів, переліки книг, представлених до нагородження, бібліотечні формуляри. Крім того дослідники відзначають, що в автобіографіях видатних особистостей людина ХХІ століття шукає відповіді на найскладніші питання, які ставить перед нею сучасна епоха.

До експериментального корпусу роботи увійшли тексти усної автобіографії: Camilla Duchess of Lochmar and Bill Cole (Headway Pre-intermediate), тексти спогадів Jane Burton та James O'Neill (Opportunities Upper intermediate), аудіозапис "David Niven reads from his autobiography. An Englishman who became an American actor" та запис розповіді про своє життя професора Майкла Криса загальним звучанням 120 хв. Аудіозаписи представлені з архіву Лабораторії експериментальної фонетики Одеського національного університету ім. Мечникова І.І. В ході роботи використовувався метод суцільної вибірки та аудиторського аналізу.

Мета роботи – визначити мовні параметри усної оповіді в жанрі спогадів на лексичному, синтаксичному та просодичному рівні.

Завдання роботи – встановити за допомогою проаналізованих лінгвальних та екстралінгвальних засобів самовизначення жінки і чоловіка в автобіографічному дискурсі.

Р. Лакофф дає опис жіночої мови на лексичному, фонологічному і синтаксично-прагматичному рівнях. Лексичний рівень характеризується вживанням обмеженого вокабуляру, численних інтенсифікаторів (so, such), евфемізмів, а також більш частим, в порівнянні з чоловіками, використанням лексики, пов'язаної з виразом таких відчуттів, як любов і журба. При цьому жінкам властиво уникати слів і виразів, що передають гнів і ворожість. До фонологічних характеристик Р. Лакофф зараховує більш традиційну правильну вимову і вживання іноземних акцентів. На синтаксично-прагматичному рівні Р. Лакофф наголошує на наступних особливостях: жінки частіше використовують розділове питання, модальні дієслова (could, should, may) і інші лексичні одиниці (more or less, like), щоб підкреслити свою невпевненість (Lakoff, 1975).

Виявлені протягом експериментальних досліджень відмінності і подібності в мовній поведінці чоловіків і жінок викликають великий

інтерес у лінгвістів, але навряд чи доречно представляти ці ознаки як мовні “норми” або “антинорми”. В дослідженні мовної поведінки представників різних соціальних груп, статі і віку, є, єдиний функціонально виправданий і перспективний аспект – ситуативна адекватність мовної поведінки соціуму, тобто вивчення мовної поведінки в конкретних соціальних ситуаціях спілкування, тільки в такому разі можна з повною упевненістю і вірогідністю говорити про комунікативну необхідність і можливість виражати свою думку винятково “по-жіночому” або “по-чоловічому” (Олінчук, Шкворченко, 2012: 80).

Автобіографія як тип наративного дискурсу.

Уявлення про єство, структуру, психологічні і соціальні функції нарративу склалися ще в античності, не випадково провідні теоретики нарративу, і перш за все П. Рікер і Ж. Женетт, найдокладнішим чином досліджують у своїх текстах античні ідеї. До I століття н.е. термін “*narratio*” використовувався як технічний і позначав частину мови оратора, наступної за проголошенням тези. Згодом термін був розширений і означав вже винахідливу розповідь історій, що також розглядалося як частина риторики. В античності переважаючими типами нарративу був переказ мовлення і діалогу. Дотепер залишається предметом дискусії, чи породили перші записані оповідання нові нарративні конвенції, послідовність викладу і навіть жанри або вони були просто “фіксацією попереднього усного дискурсу”.

Мабуть, сьогоденні розбіжності з приводу відмінностей між розповіддю історій, власне історіями і нарративами теж беруть початок від античних часів. Але греки не групували жанри під ім'ям нарративу, розрізняючи історію, байку, прислів'я. Тобто найперші металінгвістичні найменування, що виникли в культурі, заважають використовувати термін “нарратив” як позначення жанру. Етимологічним же прадідом терміну “нарратив” був, як вже зазначалося, технічний термін, що використовувався софістами для визначення тієї частини мови, яка негайно слідує після викладу основного аргументу – “*diegesis*”. “*Diegesis*” і його латинський еквівалент “*narratio*”, досить довго залишалися технічними риторичними термінами. Поступово до типів нарративів, які люди використовували у вправах, удосконалюючи свою риторичну майстерність, стали відноситися як до самоцінних і корисних, інакше кажучи, як до літератури в її сучасному значенні (Селіванова, 2010: 489).

Торкаючись тут стародавніх витоків розуміння нарративу, не є зайвим нагадати, що пізнавальна функція нарративу прямо зафіксована в його етимології. Термін “нарратив” пов'язаний з латинським словом “*gnarus*”, тобто “знаючий”, “експерт”, “обізнаний в чому-небудь”, який походить, у свою чергу, від індоєвропейського кореня “*gno*” – “знати”. Але, розповідаючи, людина не тільки простежує послідовність подій, але і інтерпретує їх.

Як вже стало зрозуміло з історії виникнення і дослідження нарративу не існує однозначного його тлумачення як терміну, але нижче ми наводимо, на наш погляд, найбільш вдале його визначення. Нарратив, як специфічна для людини форма буття, що полягає у вербальній реконструкції ситуацій, які мали місце у минулому, володіє такими властивостями природної мови як, дейктичність, яка полягає в тому, що позначення об'єктів, рівно як і учасників часу або простору, орієнтовано на комунікативну ситуацію і її учасників; експресивність як самовираження мовця; і діалогічність, або комунікативна спрямованість, що полягає в тому, що мова передбачає не тільки мовця, але й адресата, а точніше – синхронного адресата, слухача. У розмовному побутовому нарративному дискурсі всі ці властивості мови реалізуються повною мірою.

В основі будь-якого вислову знаходиться та або інша комунікативна стратегія. Виникнення нарративів у щоденній комунікації, обумовлено бажанням проінформувати слухача, уберегти його від небажаних вчинків, застерегти, або, навпаки, підштовхнути до яких-небудь дій; бажанням виправдати власні вчинки; привернути увагу; зняти психологічну напругу, викликати схвалення, похвалу, виставити себе у вигідному світлі, а також бажанням осмислити власні дії і в цілому життя. Як справедливо зазначає Д. Шиффрін, нарратив відображає “соціолінгвістичний автопортрет: лінгвістичні лінзи, крізь які поступає самосприйняття людей і їх досвід”.

Підсумовуючи вищезазначене зауважимо, що нарратив відіграє помітну роль в осмисленні людиною власної особи; людське Я нерідко інтерпретується лінгвістами і психологами як оповідна конвенція особливого типу, яка додає цілісність суб'єктивному досвіду і співвідносить його з однією і тією ж особою (*we are stories we tell.*) (Harre, 1998). Обґрунтувавши природність нарративної форми для отримання людиною власної ідентичності (жанр спогадів), О. Фланаган наводить наступні аргументи:

1) життя розгортається у часі, тобто, як і нарратив, володіє динамічною природою;

2) в ідентичності людини на правах обов'язкового компоненту включені найяскравіші спогади, зв'язок же різних подій із справжнім моментом найбільш оптимально відображає саме оповідний тип тексту;

3) подібно нарративу, життя націлене в майбутнє (після закінчення певного періоду в житті людини, також як і після закінчення розповіді, індивід виявляється здатним оцінити можливі перспективи при наявному минулому);

4) нарратив в більшості випадків будується навколо змін, що відбулися в структурі особи під впливом яких-небудь подій, причому ці зміни повинні мати певний сенс для подальшого існування (Flanagan, 1994).

Як вже було зауважено раніше, самоідентифікація людини найкраще висвітлюється в жанрі спогадів. У спогадах представлений ретроспективний погляд, частіше всього на події давно минулого. Цей факт дає дослідникам право говорити, з одного боку, про два типи інформації: по-перше, це безпосередні враження автора, опис подій, очевидцем яких він був; по-друге, це всі ті враження, які людина почерпнула від своїх сучасників. Безперечно, що відомості, про свою епоху, про які автор дізнався від людей, що оточували його, даються крізь призму уявлень і навіть почуттів самого оповідача, так що ми весь час чуємо голос автора, бачимо його учасником описуваних подій.

З іншого боку, хоча спогади відновлюють події і факти по пам'яті, проте у цьому випадку це процес двоетапний. По-перше, автор передає свої враження і думки того періоду, коли відбувалися описувані ним події. А по-друге, він не може відмовитися від осмислення цих подій, яке прийшло з часом і сформувалося у нього на момент їх написання. У результаті дослідники виділяють два плани оповіді: "За природою спогадів "Я" в них двоєдине, і містить, по-перше, героя оповідання, життя якого описано в книзі, і, по-друге, автора спогадів, який дивиться на себе зі сторони, судить і оцінює минуле, гнучуючись на більш глибокому розумінні життя, ніж його герой, автор підходить до подій минулого з урахуванням вимог сучасності".

Дослідники виділяють деяку відмінність між спогадами і автобіографією. Найпоширенішою точкою зору є думка про те, що в спогадах основна увага надається опису "зовнішніх" по відношенню до автора подій,

тоді як автобіографія присвячена духовному розвитку автора і є аналітичним, інтроспективним описом його життя, тобто проводиться відмінність між творами, в яких автори основну увагу приділяють опису психологічних моментів і книгами подібного характеру (Левковська, 1987).

Засоби реалізації самоідентичності чоловіка і жінки. Лексичні засоби

Досліджуваний текст становить собою повідомлення про реальні події, зображенні в хронологічній послідовності методом реконструкції минулого. Це текстова категорія особливого роду, що містить ознаки динамічності (хронологічної і дієвої), правдоподібності, конкретності і одиничності описуваної події з життя Каміли, Біла Коула, Девіда Нівена, Джейн Баргон, Джеймса О'Ніла та професора Криса.

У ході дослідження практичного матеріалу, ми розділили його на дві частини за приналежністю висловів до чоловіків і жінок. Роботи психологів дозволяють виявити особові якості, що входять в конструкти "фемінність" і "маскулінність". Так до традиційно жіночих якостей відносять схильність до концентрації на почуттях, прояв емоцій (експресивність), прагнення розділити їх з іншими. Уявлення жінок про мужність включає такі особливості, як прагнення бути не емоційним, не проявляти ознак слабкості, обговорюючи свої проблеми з іншими, а також відгородитися від переживань концентруючись на чомусь іншому. У комунікативній сфері наголошується велика спрямованість на міжособистісне спілкування у жінок і інструментальність, орієнтацію на групове спілкування і дотримання норм у чоловіків. Крім того, чоловічий образ більшою мірою характеризує екстраверсія, що включає пошук відчуттів і доміантність, а жіночий доброзичливість і чуйність (Петлюченко, 2009).

При класифікації орієнтаційних компонентів – параметрів нарративу, незалежно від їх формальних характеристик і місцеположення всередині нарративної текстами, ми виходимо з моделі, де будь-яка ситуація зовнішньої дійсності включає компоненти двох типів: це, по-перше, "предмети" (у широкому значенні слова) і, по-друге, просторово-часові характеристики ситуації. Якщо прикласти цю концепцію до нашого мовного матеріалу спогадів, то нарративний дискурс як наочна ситуація особливого роду може бути охарактеризована як така, що містить персонажів (предмети), а також місце і час події (просторово – часові характеристики) (Олінчук, 2002).

Параметри особистості. Рівень персонажів.

Гендерні характеристики персонажа які реалізуються за рахунок наступних семантичних одиниць: *only girl; little princess; important for a girl; he was unlovable man; the prize was given to a boy.*

Вік вказується за допомогою наступних семантичних одиниць: *eldest of four; younger sister; when I was seven; youngest child; much older; I was ten and a half when I was expelled.*

Зовнішність описується таким чином: *look pretty; a sad man with a pale face; red-eyed maid; a large foxy-faced boy, sandy hair; protruded teeth and freckles; drift of admirals clanky with medals.*

Риси характеру передаються у біографіях за рахунок одиниць: *motherly matrons; kindly masters; politically sensitive; there was hardly a bottom in the house not bare witness to his Dickensian brutality.*

Ментальні характеристики описані: *he was a brilliant organizer and excellent Latin scholar; Nancy had a wonderful cockney wit; apart from the mathematics, I was quite confident that I could pull it off this time.*

Соціальний стан, рід занять виражено так: *Duchess of Lochmar; a taxi-driver; started to work full-time in market; a governess; was a cleaner; boys of noble birth.*

Сімейний стан визначають наступні семантичні одиниці: *a good marriage; married Duke; a good husband; our family; three older brothers; one brother and two sisters; apparently deserted from the family.*

Освіта зазначається таким чином: *I never went to school, I had a governess for 10 years; I didn't have much education, I left school; Don't go to school today; was at Oxford University; at my last year at school; my teacher came to me.*

Власність (наявність або відсутність необхідної речі, яка служить рушійним чинником для сюжету) зазначається за допомогою наступних семантичних одиниць: *We did not have much money, but we ate well; the war days spread by and our house in Gloucestershire was sold; we had a wonderful garden with lots of animals; far beyond my mother's purse.*

Можна навести наступні приклади семантичних одиниць емоційного стану:

My best memories: I loved it; I used to love doing; it was wonderful; pleasant memories; I was cheerful; my happiness immediately disappeared; in tears; I was paralyzed with terror; my legs turned to water.

Взаємостосунки з іншими учасниками виражені наступними семантичними одини-

цями: *my father used to spoil me; Don't go to school today, son, stay with me!? With me she was usually quiet and friendly; some friends were looking after me at the time; I usually beat everybody at cards; Uncle Tommy treated me with frosty distaste; treated like young criminals; I had a poor welcome at Rose cottage.*

Мотиви поведінки виражені наступним чином: *I was cheerful until I realized that goose was... Mabel! My happiness immediately disappeared and I spend the rest of the meal in tears; One night in Bond Street I noticed a superior pair of legs in front of me and I became so fascinated by them that I followed them quite a distance.*

Просторові характеристики. Місце дії.

Географічні (знаходять віддзеркалення в топонімах, а також номінаціях, пов'язаних з територіальним членуванням): *in East End London; number 18 India Street; at Covent Garden; Foxton House, in Leicestershire; next to river; Lake Windermere; in Portsmouth harbour; ship destined to Malta; bus to Picadilly.*

Антропогенні (мають на увазі використання в тексті найменувань і просторових орієнтирів, пов'язаних з людською життєдіяльністю): *my new cubicle, at family home, at Oxford University, went to school, all these dances and parties, in the panalled rooms, in a fruit and vegetable market, in offices and hospitals, in army, in market, a fish and chip shop, out of dormitory, on the deck, at home, romantic cottage, in the country, wonderful garden, coming back from school, in the paddock, into hospital.*

Дейктичні, або конситуативні (егоорієнтовані зазначення на місце події, що визначаються місцезнаходженням самого оповідача): *above; to run to market; to travel miles; came right into the house; metre depth; ran a hundred yards from here.*

Персоніфіковані (зазначення на зв'язок точки простору з конкретними особами): *straw had been laid out in the street when we arrived to make things quiet because of someone dying next door; our family has lived there for generations; people used to travel miles to see our rose garden; they weren't there while I was growing; I fell into a pond, a man was working near a pond.*

До просторових особливостей наративу відноситься і така ознака наративної стратегії як стаціонарність / рухливість, тобто фіксоване положення об'єкту в якій-небудь точці простору або пересування цього об'єкту: *people used to travel miles; to run to market;*

lived there for generations; on a farm I was staying at.

Темпоральні характеристики.

Астрономічні (актуалізуються з використанням традиційних номінацій, що відносяться до семантичного поля членування часового потоку): *born on May 7th 1919; at 4 o'clock in the morning; at lunch time; in June; that winter; on Christmas Day; Saturday afternoon became an oasis in my desert of loneliness.*

Наративні (мають відносний характер, фіксують місцеположення часових точок і відрізків в межах певної оповіді): *from when; before school; when for ten years; after that; for a few years; two years before; these days; after coming; until; since the day I was born; at first; gradually; before I discovered that life could be hell.*

Значущі події (події в минулому, звичайно наділені великим особовим значенням для оповідача і тому здатні грати роль часових орієнтирів при зазначенні на момент здійснення тієї або іншої дії): *he (father) died when I was sixteen, it was a terrible time for mother and me. She wanted me to find a good husband after my father died; Uncle Tommy's marriage to my mother coincided with my 6-year-old birthday. I did everything I could to wreck the show.*

Необхідною темпоральною характеристикою автобіографічного оповідання є також тривалість події: *I did it for ten years; he stood up in silence for a long time; since the day I was born; several times.*

Однією з характерних рис досліджуваного усного мовного матеріалу автобіографій є його поліперспективність, створювана за рахунок "несподіваних шифтерів" (unexpected shifters). Це проксимальні дейктики, які вживаються в контексті минулого часу і імітують безпосередню присутність героя або події. Так, прислівники *here* та *these days* в подібних випадках співвідносяться не з місцем і часом перебігу епізоду життя Біла Коула, Каміли та інших, а з відповідними параметрами наративної ситуації. Завдяки подібному змішуванню і тонким перемиканням інтерпретаційних режимів, жанр усної автобіографічної оповіді надає комуніканту можливість робити повідомлення одночасно з двох світів – реального комунікативного і віртуального наративного, а випадок відтворення чужого мовлення (цитуювання персонажів з життя):

"Don't go to school today, son, stay with me! You'll learn more about life here, but don't tell your Ma!" з метою створення галереї живих і яскравих (відносно інтонаційного малюнка), образів, надають розповідям Біла

Коула, Каміли, Джейн Бартон, Майкла Криси та Джеймса О'Ніла незвичайного шарму.

Завдяки чудовому умінню професора М. Криси та Д. Нівена як художника слова, який вживає експресивні засоби мови, що мають міметичний характер, герої користуються наступними групами лексики:

It was wonderful!

I can still taste pie, best taste in a world!

It has been a good life!

I loved it!

Poor girls these days, they all have to find jobs!

I can't imagine that they have as much fun as we used to have!

Somehow, I survived, pleasant memories, що покликана створити у слухача ілюзію присутності при події.

Інтерпретація подій в автобіографічному дискурсі здійснюється за допомогою вживання прикметників, іменників, прислівників, дієслів, які мають оцінну конотацію. Реалізація оцінки здійснюється головним чином оцінними прикметниками *wonderful, pretty, best, terrible, poor, important, beautiful, pleasant, romantic, lovely, quiet, friendly, nasty, aggressive, cheerful, lucky, traditional,* прислівниками-інтенсифікаторами *just, much, most, especially, fortunately, very, extremely well, immediately, luckily,* оцінними іменниками *fun, panic, depth, tears, happiness,* займенниками *everything, anything, nothing, all* і дієсловами, що мають оцінну конотацію *shout, imagine, laugh, love.*

Проаналізувавши параметри автобіографії, як виду усного наративного дискурсу, можна зробити висновок, що як чоловіки, так і жінки однаково організують розповідь про себе. В автобіографіях як чоловіків, так і жінок присутні основні параметри наративу: особові, просторові та темпоральні.

З позиції гендерних досліджень можна спостерігати деякі відмінності в способі самоідентифікації чоловіка і жінки. Жінки вживають більше слів та словосполучень, які мають оцінну конотацію, наприклад *terrible, fortunately, important, best, pleasant, wonderful, extreme, aggressive, etc.,* що робить їх мову більш експресивною та підкреслює схильність до концентрації на почуттях. На відміну від жінок, чоловіки менш емоційні, більше уваги вони приділяють фактам та деталізують свою розповідь: *I am very lucky, I have won money in a lottery several times; my mum had gone into hospital for an operation; I fell into a pond on a farm I was staying at; We had two rooms above a fish and chip shop number 18 India Street, it was next to the river. The room*

always smelt of fish; Dad used to start work at 4 o'clock in the morning.

Синтаксичні моделі

Приналежність до соціально-економічного класу, етнічному угрупованню, віковій групі, статі комунікантів лежать в основі соціально-комунікативної стратифікації. Однією з найцікавіших і менш вивчених є проблема залежності функціонування мовних одиниць від статі комунікантів. Проблема віддзеркалення соціальних і психологічних особливостей статі в їх мовній поведінці уявляється тим більше привабливою, що на тлі загального захоплення гуманізацією науки і повороту до людського чинника в мовознавстві вона залишається фактично неопрацьованою у вітчизняній лінгвістиці (Морозова, 1999: 93).

Ми вбачаємо одну з основних відмінностей мови чоловіків і жінок в синтаксичній будові (Мартинюк, 1995). При порівнянні будов довгих періодів (речень) чоловіків і жінок, ми повинні відзначити у перших велику кількість складно-структурних речень, коли одне підрядне речення розриває інше, додаткове речення знаходиться всередині умовного і навпаки, з підрядністю і супідрядністю, як наприклад в автобіографіях Біла Коула:

We did not have much money, but we ate well, not only fish and chips; Dad used to start work at 4 o'clock in morning, and from when I was seven, it was my job, before school to run to market with his breakfast.

та Джеймса О'Ніла:

I suppose that, in many ways, I have been lucky since the day I was born; I was born two months premature and I was very ill, but somehow I survived,

тоді як типовим способом утворення періодів у жінок служить сурядність, коли одне речення з'єднується з іншим на одному рівні, а зв'язок між відповідними ідеями позначається не тільки граматично, а й емоційно, наголосом і інтонацією, а на письмі підкреслюванням, як наприклад у Каміли:

I had a governess for a few years, so I didn't have much education; She wanted me to find a good husband after my father died; I can't imagine that they have as much fun as we used to have!

У Джейн Бартон:

With me she was usually very quiet and friendly. With everybody else Mabel was very nasty and aggressive; That winter was very cold and snow was nearly a metre depth.

При більш детальному дослідженні складних висловів, що використовуються чоловіками і жінками науковці дійшли вис-

новку, що представники обох статей використовують сурядність набагато рідше, ніж підрядність, що можна пояснити існуванням як у чоловіків, так і у жінок внутрішньої потреби до проведення аргументування, зіставлення, порівняння, альтернативи в організації мови (Морозова, 1999: 94).

Також слід зазначити, що в лінгвістиці тексту практично однотайно прийнятий певний набір принципів, які повинні бути присутні в мовному творі автобіографічного типу:

1. Характерний синтаксичний склад, в який входить одна або більше надфразних одиниць – епізодів.

2. Наявність наративної канви з речень з акціональними дієсловами, розташованих в певній послідовності.

3. Особливі морфологічні характеристики (вживання дієслів у формі Past Indefinite і іноді у формі справжнього "історичного").

4. Характерний тип міжсегментних зв'язків (оповідні сегменти з'єднуються між собою приляганням, а також за допомогою сурядних або підрядних темпоральних сполучників).

Для того, щоб здійснити системний підхід до синтаксичного аранжування автобіографії, була розглянута сукупність лексичних і граматичних засобів. Матеріал дослідження дозволив виявити основні синтаксичні структури, властиві всій підсистемі синтаксису автобіографічного дискурсу.

В ході дослідження був зроблений висновок, що у представників обох статей в автобіографіях переважають підрядні речення часу. Проілюструємо це твердження прикладами з досліджуваних нами автобіографій.

Біл Коул: *Dad used to start work at 4 o'clock in morning, and from when I was 7, it was my job before school to run to market; Then Dad died when I was 12;*

Каміла: *He died when I was sixteen, they weren't there while I was growing up; She wanted me to find a good husband after my father died; But I met and married Duke when I was twenty; My best memories are two years before I married;*

Джеймса О'Ніла: *When I was twelve, I fell into a pond on a farm I was staying at; I have been lucky since the day I was born;*

Джейн Бартон: *After coming back from school, I used to feed Mabel.*

Значний інтерес становила для нас проблема тривалості періодів у чоловіків і жінок (тобто кількість предикацій, зв'язаних сурядним і підрядним зв'язком). Максимальна кількість предикацій, зв'язаних за значенням

і синтаксично у чоловіків і жінок коливається в однакових межах і залежить перш за все від компетентності мовця в обговорюваній проблемі, його освіти, характеру і оточення (співрозмовників). На нашу думку стаття мовця не є мірилом в розмежуванні можливої кількості зв'язаних предикацій (Олинчук, 2002: 93; Петренко, 1999).

Очевидно, що витoki подібних відмінностей слід шукати в закономірностях процесу соціалізації статі, яка виховувалась в різних соціокультурних умовах і яка з дитинства навчається по-різному оперувати мовними одиницями в процесі спілкування.

На основі досліджуваного матеріалу ми бачимо, що Біл Коул і Каміла належать до різних соціальних верств. Каміла аристократка, Біл Коул робітник. Але ми також бачимо що Каміла і Біл одного віку, і хоча вони виховувалися в різних соціокультурних умовах, у них в дитинстві відбулася схожа подія (смерть батька), яка мала великий вплив на подальший розвиток особистості. Як Біл Коул, так і Каміла не мали блискучої освіти і тому мова їх досить проста. Вона в основному складається з простих речень з акціональними дієсловами, розташованими в певній послідовності, які складають наративну канву. У Каміли наративна канва представлена таким чином:

I was born... – our family has lived... – I never went to school... – I met and married;

Наративна канва Біла Коула дуже подібна, вона складається із схожих акціональних дієслів:

I was born... – We lived in... – I it was my job before school to run to market... I left school... – I started to work... – I did it...

Джеймс О'Ніл та Джейн Бартон відносяться до одного соціального прошарку. Вони приблизно однієї вікової категорії та обидва отримали гарну освіту. Розповідаючи про себе вони згадують події дитинства, які вплинули деякою мірою на розвиток їх особистості. Як і мова Каміли і Біла Коула, їх мова досить проста. Наративна канва з акціональних дієслів представлена у Джеймса О'Ніла наступним чином:

I was born... – I survived... -I fell... – I was staying... – My mum had gone... -friends were looking... – a man was working... – he pulled me... – I have won...- I usually beat;

Деякі відмінності можна помітити в наративній канві Джейн Бартон:

We lived... – I used to feed... – it disappeared...- I spent...

Як чоловіки так і жінки використовують в своїх автобіографіях Past Indefinite:

We did not have much money, but we ate well; Dad used to start work at 4 o'clock in morning, and from when I was seven, it was my job, before school to run to market with his breakfast; I was born two months premature and I was very ill, but somehow I survived; When I was twelve, I fell into a pond on a farm; He died when I was sixteen, they weren't there; She wanted me to find a good husband after my father died; But I met and married Duke when I was twenty; On Christmas Day we had a traditional lunch; I spent the rest of the meal in tears; але також можна зауважити, що в автобіографіях можливе використання й іншого часу

– Past Perfect: *I have been lucky...I have won money... Our family has lived...;*

– Past Continuous: *I was staying... A man was working...! was growing up...;*

– Present Indefinite (найчастіше вживається для висловлення суджень): *I suppose that...A good marriage is important...We have the most beautiful gardens... I can't imagine that they have as much fun as they used to have!*

Також автобіографії мають характерний тип міжсегментних зв'язків: оповідні сегменти з'єднуються між собою приляганням, за допомогою сурядних або підрядних темпоральних сполучників: *while, when, after, until*. Як якісна, так і кількісна різниця у використанні сполучних засобів для твору чоловіками і жінками відсутня. Проілюструємо це твердження прикладом з досліджуваного матеріалу:

He died when I was twelve. But I met and married Duke when I was twenty. (Каміла).

Then dad died when I was twelve. After that I was a taxi driver. (Біл Коул).

Then, when I was twelve, I fell into a pond on a farm I was staying at. (Джеймса О'Ніла).

After coming back from school, I used to feed Mabel. I was cheerful until I realized that the goose was...Mabel (Джейн Бартон).

Будь-яке лінгвістичне явище з метою як найповнішого і глибокого вивчення, вимагає різностороннього дослідження. Цього можна досягнути шляхом системного принципу дослідження, який направлений на вивчення об'єкту в цілому, і на взаємовідношення його складових елементів.

Синтаксичні структури автобіографій не є складними. Переважають прості речення:

It was the terrible time for mother and me.

I loved it. A good marriage is important.

I never went to school.

*We lived in the East End of London.
Our family has lived there for generations.
However, I remember one year extreme well.
We had a wonderful garden with lots
of animals.*

Використовуються прості синтаксичні моделі:

N (Pr.) + V + Adj / Adv.

He was right; It was wonderful; I was very ill.

N (Pr.) + V' + Adj. + N

We lived in the East End of London; We did not have much money.

Adv. + N + V + numeral

When I was eight; When I was three; He died when I was sixteen; When I was twenty; When I was twelve.

A.N (Pr.) + V + N + N

I fell into a pond on a farm; We lived in the romantic cottage in the country; My mum had gone into hospital for an operation.

Pr. + used to + V

He used to bring us more kinds of fruit and veg; he used to call me his little princess; I used to feed Mabel

Для надання більшої експресивності, на рівні синтаксису, як чоловіки так і жінки використовують окличні речення: *I was cheerful until I realized that the goose was... Mabel! Luckily, a man was working near a pond and he pulled me out! ...but don't tell your Mum! I can't imagine that they have as much fun as they used to have! Poor girls these days, they all have to find jobs!*

Розглянувши основні синтаксичні моделі автобіографічного дискурсу з гендерних позицій, можна зробити висновок, що представники обох статей синтаксично аранжують свою розповідь однаково, використовуючи подібні синтаксичні моделі.

Просодичні характеристики

На фонетичному рівні був проведений аудиторський аналіз, в якому прийняли участь 10 експертів: носії мови фахівці з Великої Британії, які працюють в Одесі, викладачі, аспіранти та магістри факультету романо-германської філології ОНУ ім. І.І. Мечникова, що спеціалізуються по кафедрі фонетики. Аналіз проводився на основі аутентичних аудіозаписів автобіографій носіїв англійської мови, які розповідають про себе та свої найяскравіші спогади загальним обсягом 120 хвилин звучання. Аудиторський аналіз проводився в ЛЕФ ОНУ ім. І.І. Мечникова за загальною методикою семантично протилежних пар Ч. Осгуда.

Методика проведення дослідження інтонації зокрема визначається його завданням,

яке у свою чергу залежить від теми. Характер та тема дослідження передбачають традиційну процедуру: підбір ситуації – запис – аудиторський аналіз.

Інтонація є важливим синтаксичним та стилістичним засобом, а кожному автору притаманний свій стиль. Хоча надсегментні засоби можуть реалізовуватися в будь-якій синтаксичній структурі, підбір експериментального матеріалу проводився з урахуванням лексичних та синтаксичних особливостей моделей, а саме: наявність риторичних запитань, формальних елементів вираження експресивності, емоційно-оцінної лексики та інтенсифікаторів. Дослідження висловлювань з різноманітною будовою, які мають експресивну конотацію, дають змогу простежити характер взаємодії граматичної структури, лексичного складу та інтонаційних засобів. Інтонація, яка є невід'ємною частиною будь-якого тексту, об'єднує і розмежовує смислові відрізки тексту.

Обробка результатів аудиторського аналізу проводилась методами математичної статистики у відсоткових одиницях за формулою:

$$a = \frac{100 \times k}{m}$$

де k – середня оцінка аудитора за визначенням показника (діапазону, темпу, гучності);
 m – кількість фраз кожного досліджуваного монологу який начитується певним диктором;
100 – максимальний відсотковий зміст – 100%.

Розрахунки проводилися для кожного диктора. У даній роботі наводяться свідчення 10 аудиторів. Обрані монологи відрізнялись підвищеною експресивністю та виразністю при читанні, у порівнянні з іншими. Середня оцінка кожного диктора (C) обчислювалась шляхом підрахунку голосів всіх аудиторів для кожного параметру інтонації, а також для кожного розділу в цьому параметрі, наприклад: 1) дуже гучний; 2) середній; 3) дуже низький. Потім загальна кількість голосів (p) ділилася на (n) – кількість аудиторів за формулою:

$$C = p : n$$

Вирішення тієї або іншої фонетичної проблеми не можна вважати повним, якщо воно ґрунтується тільки на апаратних даних. Необхідним є звертання до мовленнєвої свідомості людини, що є важливим для виявлення смислу. "При дослідженні сприймання мови нас цікавить, у першу чергу те, які з акустичних характеристик звукових одиниць є важливими для людини, яка розмовляє на певній мові, а які ні. Таким чином, ми досліджуємо не самі зву-

кові одиниці, а реакції на них, тобто оцінку властивостей цих одиниць носіями мови". Вивчення особливостей сприймання мовленнєвого сигналу в цілому, як і окремих його параметрів, є необхідною умовою будь-якого фонетичного дослідження (Волошин, 2011).

На першому етапі перцептивного аналізу перед аудитором були поставлені наступні завдання:

1. Дати загальну оцінку мови диктора.
2. Звернути увагу на експресивність розповіді.
3. Дати оцінку темпу мови дикторів.
4. Вказати наскільки легко сприймається манера викладу інформації.
5. Вказати рівень впливу розповіді і які почуття вона викликає.

У наступні задачі аудиторського аналізу входило визначення на слух сприйманих акустичних ознак кожної з реплік автобіографії: висотного рівня, гучності, темпу, шкали та фінального тону.

При проведенні експерименту аудитор отримав карту-таблицю, на якій потрібно було позначити характеристики вимовляємих фраз за наступними категоріями:

- 1) висотний рівень: низький, середній, високий;
- 2) гучність: тихо, нормально, голосно;
- 3) темп: повільний середній, швидкий;
- 4) тип фінального тону: низький низхідний, низький висхідний, високий низхідний, високий висхідний, низхідно-висхідний, висхідно-низхідний;
- 5) засоби просодичної виділеності.

За результатами аналізу висотного рівня досліджених реплік було виявлено, що мовлення нараторів-чоловіків характеризується середнім висотним рівнем, у той час як максимальний висотний рівень належить мовленню нараторів-жінок. Однак у жінок також зустрічаються випадки вживання середнього висотного рівня, наприклад у незакінчених висловлюваннях.

За допомогою результатів дослідження гучності можна зробити висновок, що нормальна гучність притаманна оповідачам-чоловікам; жінкам властиве вживання максимальної гучності.

В ході визначення темпу досліджуваних висловів аудитором було з'ясовано, що оповідачі-чоловіки частіше користуються швидким та дуже швидким темпом, у той час як мовлення жінок характеризується середнім темпом.

І наступною задачею експериментального аналізу було визначення характерних ознак

та засобів інтонаційної акцентуації. Результати наведені нижче.

Таблиця 1

Просодична акцентуація в мовленні дикторів

	Наратори-чоловіки	Наратори-жінки
Прикметники загальної позитивної оцінки	Wide pitch range	Sliding Scale, High Fall
Прикметники загальної негативної оцінки	Narrow pitch range	Low Level Head, Low Fall
Інтенсифікатори so/very	High level pitch, High Fall	Accidental Rise, Broken Scale
Емфатичне do	Accidental Rise	High Level Head
Вульгаризми	High Level Head	Sliding Scale, Low Level Head
Фразеологізми	Logical Stress	Sliding Scale

З результатів проведеного аналізу засобів просодичної виділеності можна зробити наступні висновки: оповідачі-жінки часто використовують Sliding Scale та High Fall і Low Fall, акцентуючи увагу на смислового центрі висловлювання. Чоловічій вимові притаманне використання High Level Head, Accidental Rise та Logical Stress, коли потрібно поставити акцент, наприклад на емфатичному do або на фразеологізмі.

За результатами дослідження було з'ясовано, що в манері самопрезентації чоловіків і жінок простежуються деякі відмінності в мовленнєвій поведінці. На інтонаційному рівні ми зафіксували наступні особливості:

- чоловіче мовлення повільніше за жіноче;
- мовлення чоловіків більш спокійне, а жінки у свою чергу не приховують свої почуття;
- розповіді жінок більш експресивні, мають більший вплив на аудиторів;

На другому етапі ми виявили деякі особливості інтонаційного оформлення автобіографії обома статями. Як приклад інтонаційного аранжування тексту жінками, ми наводимо розповідь Jane Burton (жінка):

I have some 'very 'pleasant 'memories of my \childhood. || We 'lived in a 'romantic 'cottage in the \country with lovely 'views of Lake \Windermere. || We had a ↑ wonderful \garden | with 'lots of \animals. However, I remember 'one year \extreme well. || I was \eight | and one of my 'favourite \animals | was a 'goose called \Mlabel.

|| After coming back from /school, | I used to 'feed \Mabel. || With 'me she was usually very \quiet and \friendly. || With \everybody else /though, | 'Mabel was very \nasty and \aggressive. || That 'winter was very \cold | and 'snow was nearly a 'metre \depth. || On 'Christmas /Day we had a 'traditional \lunch | – \goose and 'Christmas \pudding. || I was \cheerful | until I 'realised that the 'goose was... | 'Mabel! My \happiness \immediately \disappeared | and I spent the 'rest of the 'meal in \tears.||

Приклад фонетичного аранжування тексту чоловіками – розповідь James O'Neill (чоловік):

I suppose \that, | in many \ways, | have been \lucky | since the 'day I was \born. || I was 'born two months \premature and I was 'very \ill, | but \somehow 'I \survived. Then, when I was \three, | I 'fell into a 'pond on a 'farm I was \staying at. || My 'mum had gone into 'hospital for an \operation | and some 'friends were \looking after me at the time. || Luckily, a 'man was 'working near a \pond and he 'pulled me \out! || Now I am at my 'last 'year at \school | and 'all my 'friends think I am ↑ very \lucky. For example, I have won 'money in a 'lottery 'several \times |and I 'usually 'beat everybody at \cards.

Отже можна помітити, що в мовленні жінки домінує Descending Stepping Head і частіше використовується Fall Rise, у той час як чоловіки частіше використовують Falling Nuclear Tone.

Як у чоловіків, так і у жінок, ритмічна організація оцінних структур автобіографії характеризується змінністю в чергуванні довгих і коротких синтагм. У плані мелодійного оформлення синтагм, які складають блок оцінок, має місце переважне використання змінної шкали в поєднанні з Fall Rise Nuclear Tone, а також контрастне вживання низької або висхідної шкали в поєднанні з високим спадним тоном, при якому акцентується оцінний прикметник.

Таким чином, оцінено забарвленні лексеми на рівні інтонації характеризуються яскравою маркованістю, в якій беруть участь всі інтонаційні складові: висота тону, інтенсивність, мелодія, темп, паузація. Дослідження показало, що фрази, які містять оцінну лексику, характеризуються варіативним темпом мови, наявністю великої кількості логічних пауз. Нарешті, фрази, які містять оцінну лексику, мали найбільший вплив на сприйняття розповідей аудитором. Так як, більше оцінної лексики міститься в жіночих розповідях, як наслідок жіночий спосіб самопрезентації більше сподобався аудиторам.

Висновки. У нашій роботі ми розглянули поняття екстралінгвістичної категорії гендер та усного нарративного дискурсу на матеріалі автобіографії.

Автобіографічний дискурс в нашій роботі ми досліджували на лексико-синтаксичному і інтонаційному рівнях. На лексичному рівні існують певні лексичні засоби, відображені в досліджуваних автобіографіях. В результаті проведених досліджень можна виділити такі основні параметри автобіографії як: параметри особистості, які складаються з гендерних характеристик, вікових характеристик, характеристики зовнішності, освіти, соціального, сімейного та емоційного стану персонажа, просторові характеристики, куди увійшли географічні, антропологічні, консигуативні, персоніфіковані та темпоральні-астрономічні, нарративні, значущі події та тривалість події.

На синтаксичному рівні мовленню чоловіків та жінок притаманні прості синтаксичні моделі. Представники обох статей використовують в автобіографічному дискурсі Past Indefinite. Як чоловіки, так і жінки вживають окличні речення для надання більшої експресивності своїй оповіді.

На фонетичному рівні можна спостерігати найбільше відмінностей в мові чоловіків та жінок: чоловіки говорять повільніше, жінки більш емоційні, що надає їх розповіді експресивності, у мовленні жінки переважає Descending Stepping Head і частіше використовується Fall Rise, чоловіки частіше вживають Falling Nuclear Tone.

Отже, ми дійшли висновку, що на різних рівнях мови, існує певний набір засобів, вербальних компонентів, які допомагають жінці і чоловіку ідентифікувати себе за певною статтю. Ми спробували створити гендерну модель тексту самоопису в жанрі спогадів з метою навчитися правильно оформляти лексично, синтаксично і інтонаційно розповідь про себе.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Петлюченко Н.В. Харизматика: Мовна особистість і дискурс: монографія. Одеса: Астропринт, 2009. 464с.
2. Петренко О.Д., Ісаєв Е.Ш., Петренко Д.О. Мова чоловіків і жінок як одиниця соціолінгвістичного дослідження. *Мовознавство*, 1999. №1 . С.64-70.
3. Селіванова О.О. Лінгвістична енциклопедія. Полтава: Довкілля-К, 2010. 844с.
4. Flanagan O. Narrative discourse language prospective. N-Y: 1994. 130 p.
5. Harre R. The social construction of emotions. Oxford.: Basil Blackwell, 1998. 104 p.

6. Lakoff R. Language and Woman's Place. N.-Y.: Harper, 1975. 98 p.
7. Road Peter. English Phonetics and Phonology. Cambridge, 2000. 343 p.

REFERENCES:

1. Petlyuchenko N.V. (2009) Kharizmatika: Movna osobistist' i diskurs: monografiya [Charismatics: Modern specialty and discourse]. Odesa: Astroprint. 464 p. [in Ukrainian]
2. Petrenko O.D., Isayev E.Sh., Petrenko D.O. (1999) Mova cholovikiv i zhinok yak odinitsya sotsiolingvistichnogo doslidzhennya [The language of men and women as a unit of sociolinguistic research] Movoznavstvo, №1, pp. 64-70.
3. Selivanova O.O. (2010) Lingvistychna encyklopedija [Linguistic encyclopedia]. Poltava: Dovkillja-K. 844 p. [in Ukrainian]
4. Flanagan O. (1994) Narrative discourse language prospective. N-Y. 130 p.
5. Harre R. (1998) The social construction of emotions. Oxford.: Basil Blackwell, 104 p.
6. Lakoff R. (1975) Language and Woman's Place. N.-Y.: Harper. 98 p.
7. Road Peter (2000) English Phonetics and Phonology. Cambridge. 343 p.